

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 25. listopada 2022.

Analiza presude

D protiv Bugarske
br. zahtjeva 29447/17

povreda čl. 3. Konvencije – zabrana mučenja
povreda čl. 13. Konvencije – pravo na djelotvoran pravni lijek

***Podnositelj zahtjeva vraćen je u zemlju iz koje je pobjegao,
bez prethodnog ispitivanja rizika od zlostavljanja
kojem bi bio izložen u toj zemlji***

Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud) zasjedajući u vijeću od 7 sudaca, 20. srpnja 2021. presudio je da je Republika Bugarska podnositelju zahtjeva povrijedila prava zajamčena člancima 3. i 13. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) jer bugarska nadležna tijela nisu razmotrila podnositeljev zahtjev za međunarodnu zaštitu iako je on izrazio strah od zlostavljanja kojem bi mogao biti podvrgnut u slučaju povratka u Tursku.

Podnositelj zahtjeva je turski novinar koji je radio za dnevne novine Zaman, kritički usmjerene prema političkom režimu u Turskoj. Nakon što je u ožujku 2016. cijela uprava medijske grupacije kojoj su novine pripadale smijenjena, Zaman je počeo provoditi uredničku politiku naklonjenu turskoj vladi, a podnositelj je otpušten te mu je oduzeta novinarska iskaznica. U srpnju iste godine u Turskoj je pokušao državni udar zbog čega je turska vlada proglasila izvanredno stanje tijekom kojeg je zabranjen rad novinama Zaman te su uvedena znatna ograničenja postupovnih jamstava za osobe u policijskom pritvoru. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da su protiv medija i novinara poduzete brojne rigorozne mjere (zapljena putovnica, uhićenja, pritvaranja i sl.) zbog čega je, u strahu za vlastitu sigurnost, odlučio napustiti zemlju. Podnositelj je, zajedno s još osam putnika, nezakonito prešao granicu između Turske i Bugarske skrivajući se u teretnom vozilu. Kada je vozilo stiglo na granicu između Bugarske i Rumunjske, carinici su pregledali vozilo te pronašli podnositelja i ostale putnike. Prema podnositeljevim navodima, zadržani su i ispitani u postaji granične policije gdje su zatražili međunarodnu zaštitu te pomoć odvjetnika i prevoditelja. Tražena zaštita i pomoć im nije pružena te su navodno bili prisiljeni potpisati obrasce bez prijevoda njihovog sadržaja. Nakon toga, podnositelj i ostali putnici odvedeni su u prihvatni centar za strance u blizini turske granice gdje su ponovno bezuspješno zatražili međunarodnu zaštitu te pomoć odvjetnika i prevoditelja. Podnositelj je zatim predan turskim vlastima koje su ga pritvorile i osudile na zatvorsku kaznu zbog pripadnosti terorističkoj organizaciji.

Pozivajući se na članke 3. i 13. Konvencije, podnositelj zahtjeva je pred Europskim sudom prigovorio da su bugarska nadležna tijela odbila pokrenuti postupak za odobravanje azila te su ga vratila u Tursku i time izložila stvarnom riziku od zlostavljanja.

Načela koja se odnose na udaljšavanje stranaca u okviru članka 3. Konvencije iznesena su u presudama *J. K. i drugi protiv Švedske*¹ ([VV], stavci 77. – 105.) i *F. G. protiv Švedske*² ([VV], st. 110. – 127.). Članak 3. podrazumijeva obvezu prema kojoj se osoba ne smije protjerati u određenu zemlju ako se opravdano vjeruje da bi ta osoba u zemlji odredišta mogla biti izložena mučenju ili nečovječnom i ponižavajućem postupanju ili kazni. U predmetima koji se odnose na protjerivanje tražitelja azila, Europski sud ispituje postoje li u zemlji odredišta djelotvorna pravna sredstva koja ih štite od samovoljnog prisilnog vraćanja, izravnog ili posrednog, u zemlju iz koje su pobjegli. Sukladno načelu supsidijarnosti, Europski sud ne ispituje zahtjeve za odobrenje azila niti provjerava način na koji države kontroliraju ulazak, boravak i udaljšavanje osoba koje nisu njihovi državljani, već to ostavlja nadležnim nacionalnim tijelima koja su odgovorna za provedbu zajamčenih prava i sloboda te su stoga obvezna razmotriti navode tražitelja azila i procijeniti rizike kojima bi oni mogli biti izloženi u slučaju povratka u zemlju odredišta. Tražitelj azila je u pravilu jedina stranka koja može pružiti informacije o svojoj osobnoj situaciji, stoga snosi teret dokazivanja i mora dostaviti sve podatke kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnu zaštitu. Međutim, ako je država obaviještena o tome da bi pojedinac mogao biti izložen riziku od zlostavljanja u slučaju povratka u određenu zemlju, nadležna tijela dužna su procijeniti taj rizik i utvrditi kakva je opća situacija u toj zemlji.

U pogledu članka 13. Konvencije, iz sudske prakse Europskog suda proizlazi da se prigovor podnositelja zahtjeva u kojem navodi da bi ga vraćanje u treću zemlju izložilo postupanju protivnom članku 3. Konvencije, mora pomno ispitati od strane nacionalnog tijela (*Jabari protiv Turske*, st. 39.). Pojam djelotvornog pravnog sredstva u smislu članka 13. u vezi s člankom 3. zahtijeva:

i) neovisno i strogo ispitivanje svakog prigovora kad postoje značajni razlozi za strah od stvarnog rizika od postupanja protivnog članku 3., te

ii) postojanje mogućnosti obustave provedbe osporene mjere (*Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije*³ [VV], st. 198.). Djelotvorno pravno sredstvo podrazumijeva i djelotvoran pristup informacijama kako bi osobe na koje se odnosi mjera udaljšavanja mogle potkrijepiti svoj prigovor. Činjenica da je podnositelj zahtjeva propustio izričito zatražiti azil, ne oslobađa državu od poštovanja njezinih obveza na temelju članka 3. Konvencije, uzimajući u obzir okolnosti koje upućuju na sustavno nepoštovanje ljudskih prava (*ibid.*, stavak 133.).

Ključna pitanja koja je Europski sud morao ispitati u ovom predmetu bila su: i) je li podnositelj zahtjeva u Bugarskoj zatražio međunarodnu zaštitu i nadležnim tijelima te države priopćio, barem u biti, da strahuje da će mu u slučaju povratka u Tursku biti povrijeđena prava zaštićena člankom 3. te, ako jest, ii) je li taj zahtjev razmotren u okviru nacionalnog postupka koji je usklađen sa zahtjevima koji proizlaze iz članka 13. Konvencije.

Stranke u ovom predmetu nisu se slagale oko toga je li podnositelj zahtjeva doista zatražio međunarodnu zaštitu u Bugarskoj. Podnositelj je tvrdio da je, iako isprva nije imao namjeru zatražiti azil u Bugarskoj, to ipak učinio nakon što ga je bugarska policija uhitila i zadržala u postaji granične policije. Tvrdio je da je taj zahtjev izrazio usmenim putem u više

¹ Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom](#)

² Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom](#)

³ Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom](#)

navrata prilikom smjene policijskih službenika, kao i prilikom dolaska u prihvatni centar za strance, te u pisanom dokumentu koji je predao službenicima granične policije. Tužena država je osporila te navode tvrdeći da niti podnositelj zahtjeva niti njegovi turski suputnici, ni u jednom trenutku od svojeg uhićenja do predaje turskim tijelima nisu zatražili zaštitu u Bugarskoj.

Europski sud je utvrdio da nijedan dokaz priložen spisu ne ukazuje da je postojao izričit zahtjev za zaštitu, ali niti izričita izjava podnositelja zahtjeva da ne želi podnijeti takav zahtjev. Međutim, Europski sud je smatrao da utvrđivanje postojanja takvog zahtjeva nije nužno jer je iz iskaza podnositelja zahtjeva, sastavljenog na bugarskom jeziku koji tužena država nije osporila, bilo očigledno da je podnositelj bio u strahu od povratka u Tursku. Naime, podnositelj je u svom iskazu objasnio da je radio kao novinar u Turskoj sve dok, nakon pokušaja državnog udara, nije otpušten te je promijenio adresu nakon što je saznao da ga je tražila turska policija.

S tim u vezi, Europski sud je podsjetio da želja za traženjem azila ne mora biti izražena u posebno određenom obliku (*M. A. i drugi protiv Litve*, st. 109.), već je odlučujući faktor strah izražen u vezi s povratkom u određenu zemlju. Smatrao je da su bugarska tijela, uzimajući u obzir jezične prepreke i izostanak pomoći tumača⁴, iz podnositeljevih izjava mogla iščitati taj strah. Slijedom toga, iako objašnjenja podnositelja zahtjeva zabilježena u podnesenom dokumentu ne sadrže riječ „azil”, ona upućuju na to da je on turski novinar koji je otpušten u kontekstu izvanrednog stanja proglašenog u Turskoj nakon pokušaja državnog udara i iz njih je osobito vidljiv njegov strah da ga traže tijela kaznenog progona. Europski sud je dodatno naglasio da je i Odbor ministara Vijeća Europe preporučio državama članicama da osiguraju osposobljavanje graničnih službenika kako bi im omogućili da prepoznaju i razumiju zahtjeve za azil, čak i u slučajevima kada tražitelji azila ne mogu jasno izraziti svoju namjeru za traženjem azila⁵.

Uz to, situacija u Turskoj tijekom izvanrednog stanja bila je predmet izvještavanja brojnih medija i međunarodnih promatrača, uključujući Povjerenika za ljudska prava, koji su izrazili ozbiljnu zabrinutost zbog mjera koje je Turska provodila u kontekstu izvanrednog stanja, pogotovo onih usmjerenih na novinare, a koje mjere su uključivale nasilje, odmazdu i arbitrarna zatvaranja novinara. Međutim, bugarska tijela nisu analizirala podnositeljevu osobnu situaciju s obzirom na opisanu pozadinu niti su uzela u obzir te izvještaje kada su odlučila udaljiti podnositelja zahtjeva i ostale putnike.

Slijedom navedenog, Europski sud je zaključio da su podnositeljeve izjave, kad se sagledaju u prethodno opisanom kontekstu, bile dovoljne za zaključak da je on u osnovi izrazio svoj strah policijskim službenicima na bugarskoj granici da će mu u slučaju povratka u Tursku biti povrijeđena prava zaštićena člankom 3. Konvencije.

⁴ Europski sud je primijetio da je u ovom predmetu za vrijeme pritvora podnositelja zahtjeva sastavljeno nekoliko dokumenata u vrlo kratkom vremenu, i nije bio uvjeren da je podnositelj zahtjeva mogao shvatiti njihov sadržaj niti da ga je imao vremena razumjeti, čak i uz pomoć službenika koji govore turski ili engleski. U tom pogledu istaknuo je da je pomoć tumača u tim okolnostima ključna, osobito kako bi podnositelj zahtjeva mogao razumjeti što sadrže dokumenti koje je trebao potpisati, kao i radi bilježenja svih njegovih izjava pred domaćim nadležnim tijelima.

⁵ [Preporuka br. R \(81\) 16 Odbora ministara državama članicama o usklađivanju nacionalnih postupaka koji se odnose na azil](#) i [Preporuka br. R \(98\) 15 Odbora ministara državama članicama o obuci službenika koji prvi dolaze u kontakt s tražiteljima azila, posebno na graničnim prijelazima](#)

U odnosu na pitanje jesu li nadležna tijela razmotrila strah koji je podnositelj izrazio, Europski sud je utvrdio da ni granični policijski službenici koji su zabilježili podnositeljev iskaz, ni regionalni ravnatelj granične policije koji je propisao mjeru prisilnog udaljavanja, ni Nacionalni centar za borbu protiv nezakonitih migracija, ni ravnatelj Uprave za migracije Ministarstva unutarnjih poslova nisu smatrali da izjave podnositelja zahtjeva upućuju na potrebu za međunarodnom zaštitom. Europski sud je podsjetio da, ako je određena država ugovornica obaviještena o činjenicama prema kojima pojedinac može biti izložen riziku od zlostavljanja u slučaju povratka u određenu zemlju, obveze na temelju članka 3. Konvencije podrazumijevaju da nadležna tijela procjenjuju taj rizik po službenoj dužnosti. To se posebno odnosi na situacije kad je tražitelj azila dio skupine koja je sustavno izložena zlostavljanju.

Nadležna bugarska tijela u ovom predmetu učinila su brojne postupovne propuste. Naime, podnositelj zahtjeva nije dobio pomoć tumača ili prevoditelja, nije dobio ni informacije o svojim pravima kao tražitelj azila, nije imao pristup odvjetniku ili predstavniku ovlaštenih organizacija koji su mu mogli pomoći da procijeni ima li s obzirom na svoju situaciju pravo na međunarodnu zaštitu. Iz dokaza priloženih spisu također proizlazi da se nije stupilo u kontakt ni s pučkim pravobraniteljem radi provedbe nadzora vraćanja stranaca u ovom predmetu, što je bila zakonski propisana obveza. Usto, tužena država nije obrazložila zašto su podnositelju na potpis dane dvije različite verzije izjave kojima se potvrđuje da je obaviješten o svojim pravima, niti zašto je rješenje o smještaju u prihvatni centar za strance podnositelju dostavljeno prekasno, odnosno u trenutku kad je podnositelj zahtjeva već bio na putu prema granici, a onda se u istom rješenju obrazložilo da ga je podnositelj zahtjeva odbio potpisati iako on to fizički nije mogao učiniti. Isto tako, rješenje o vraćanju na granicu provedeno je odmah te podnositelj zahtjeva nije mogao razumjeti njegov sadržaj i posljedično zatražiti njegovo sudsko preispitivanje.

Navedeni propusti i nepoštovanje internih postupaka uzrokovali su nemogućnost ispitivanja okolnosti podnositeljevog slučaja i procjenu rizika kojem bi bio izložen u slučaju povratka. Zbog žurbe kojom je provedena mjera vraćanja podnositelja, 24 sata nakon uhićenja, postojeća pravna sredstva postala su praktično neučinkovita, i stoga nedostupna ([De Souza Ribeiro protiv Francuske](#) [VV], st. 95.). Prema tome, podnositelj zahtjeva vraćen je u Tursku, svoju zemlju podrijetla iz koje je pobjegao, bez prethodnog ispitivanja rizika kojima je bio izložen s obzirom na članak 3. Konvencije i bez ispitivanja njegova zahtjeva za međunarodnu zaštitu

Slijedom navedenog, Europski sud je jednoglasno presudio da je došlo do povrede članka 3. i članka 13. Konvencije.

Za utvrđenu povredu, Europski sud je podnositelju zahtjeva dosudio pravednu naknadu u iznosu od 15.000,00 eura na ime nematerijalne štete.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2022. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskom sudom za ljudska prava